

УДК 378.14:504

DOI: 10.15587/2519-4984.2018.124473

САМООСВІТА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

© Н. С. Бордюг

Здійснено аналіз поняття «самоосвіта», його роль у системі післядипломної освіти та у професійній діяльності фахівців у галузі екології. Охарактеризовано структурно-функціональні етапи організації самоосвіти у формуванні професійних компетентностей фахівців, виокремлено основні принципи та форми самоосвітньої діяльності. Розроблено структуру та зміст курсової роботи з моніторингу довкілля як форми самоосвіти у міжкурсовий період під час підвищення кваліфікації

Ключові слова: післядипломна освіта; самоосвіта; підвищення кваліфікації; курсова робота; моніторинг довкілля; компетентності

1. Вступ

У сучасному і динамічному світі, який постійно змінюється, фахівці з екології повинні вчасно виявляти та передбачати екологічні стани і ризики в навколишньому природному середовищі. Для цього їм необхідно володіти актуальною інформацією щодо методології і методики дослідження компонентів довкілля, моделювання та прогнозування їх станів, вибору сучасних природоохоронних заходів тощо. Отримувати нові знання фахівці-екологи можуть у системі післядипломної освіти, за рахунок підвищення кваліфікації, стажування, здобуття наукового ступеня. При цьому велика роль відводиться самоосвіті та саморозвитку фахівця, яка забезпечує безперервність в освіті дорослих.

Найбільш складно у системі післядипломної освіти є практично організувати самоосвіту, яка б спонукала фахівців екологічного спрямування до мотивації удосконалення та підвищення їх професійних компетентностей.

Оскільки зміст, структура та організація самоосвіти фахівців з екології не розкрита у нормативних та методичних документах, тому необхідно дослідити теоретичні аспекти поняття «самоосвіта» та практичне використання підготовки курсової роботи, як результату цілеспрямованого освоєння сучасного науково-практичного досвіду, щодо планування та проведення моніторингових досліджень компонентів довкілля, через самостійну діяльність і його реалізацію у професійній діяльності.

2. Літературний огляд

Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних науковців. У педагогіці достатньо досліджені:

- фундаментальні основи системи післядипломної освіти [1];
- важливість освіти і самоосвіти у зростанні професійної компетентності фахівців їх конкурентоспроможності, насичення їх знаннями, вміннями і навичками у конкретній галузі [2];
- взаємозв'язок освіти і самоосвіти [3];
- теоретичні аспекти змісту та структури самоосвіти [4];
- психолого-педагогічні аспекти самоосвіти [5];

– основні принципи, форми і методи організації самоосвіти [6];

– питання екологічної освіти і культури, зокрема її розглядають як інструмент екологічної свідомості фахівця [7];

– самостійне навчання у професійній освіті еколога, його самовизначенні [8].

Поза увагою науковців залишається питання розробки структури та змісту самоосвіти у фаховому вдосконаленні фахівців з екології, важливості теоретичного обґрунтування розробки курсової роботи в освіті дорослих та її практичного впровадження у подальшій виробничій діяльності. Отже, виникає необхідність у дослідженні змісту і методологічного забезпечення підготовки фахівців екологічного спрямування в системі післядипломної освіти і самоосвіти, інтеграцію в їхній виробничій діяльності професійного і особистісного компонента.

3. Мета та задачі дослідження

Мета дослідження – дослідити структурно-функціональні особливості самоосвіти дорослих, як складової моделі розвитку професійних компетентностей фахівців з екології у системі післядипломної освіти.

Для досягнення мети були поставлені наступні задачі:

- 1) здійснити аналіз поняття «самоосвіта» та її ролі у системі післядипломної освіти;
- 2) охарактеризувати основні етапи та структурні компоненти самоосвіти, які сприяють зростанню професійних компетентностей у фахівців з екології;
- 3) розробити структуру підготовки курсової роботи з розробки системи моніторингу довкілля для «Малої Батьківщини» як форми самоосвіти у міжкурсовий період під час підвищення кваліфікації фахівців з екології.

4. Структурно-функціональні особливості організації самоосвіти у фахівців екологічного спрямування

У Законі України «Про освіту» (2017) окремо виділяють інформальну освіту або самоосвіту, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної

діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям [9]. Отже, вона розглядається як самостійна структура, поза формальною системою освіти і не вимагає державних витрат, але потребує розвитку високої здатності до мотивації навчання, яка включає участь фахівця у конференціях, наукових проектах тощо [10]. Також самоосвіту можна розглядати як частину професійного життя людини, оскільки у будь-якій галузі виробництва професійне зростання фахівця здійснюється шляхом курсового (на курсах підвищення кваліфікації, перепідготовки, стажування) та індивідуального (самостійне опрацювання теоретичної, наукової, аналітичної інформації) навчання.

Принципами організації самоосвіти є системність, послідовність, зв'язок з практичною діяльністю, взаємозв'язок науково-дослідницьких та методологічних знань, комплексне вивчення складних екологічних задач, відповідність змісту самоосвіти професійному рівню фахівця екологічного спрямування.

Структурно-функціональна організація самоосвіти у фахівців з екології залежить від рівня його підготовки, мети вдосконалення професійних компетентностей і включає наступні етапи:

1 – діагностичний – налаштування до самостійної роботи, вибір мети і теми індивідуального навчання щодо самовдосконалення знань, умінь та навичок; встановлення послідовності дій у самонавчанні; ситуативна потреба у здобутті певних професійних компетентностей самостійно;

2 – освітньо-організаційний – ознайомлення з нормативно-правовими, науковим, методичними, інформаційно-аналітичними літературними джерелами з вибраної екологічно-професійної проблематики; підготовка науково-методичних матеріалів та обладнання; використовувати нові інформаційні технології для задоволення власних професійних потреб;

3 – практично-дослідницький – послідовне вирішення поставлених завдань, який включає планування моніторингових спостережень, добір сучасних методів дослідження, постановка дослідження, вибір новітніх методологій проведення аналізу та оцінки, визначення індикаторів якості довкілля тощо;

4 – результативно-узагальнюючий – передбачає теоретичне осмислення, аналіз і узагальнення отриманих нових професійних знань, умінь та навичок; розробку сценаріїв розвитку екологічних ситуацій, їх моделювання та прогнозування; представлення власних результатів та їх обговорення на наукових конференціях; критичне осмислення мети самоосвіти та можливе її коригування з завданнями професійної діяльності;

5 – підсумково-контрольний – узагальнення самостійного навчання і розвитку, оформлення результатів (написання курсової роботи, програми моніторингу довкілля для конкретного населеного пункту), формулювання висновків та визначення перспектив

у подальшій освітній і виробничій діяльності, впровадження результатів самонавчання та саморозвитку у професійному та повсякденному житті.

На всіх етапах самостійного навчання фахівець з екології контролює здобуття освіти, оцінює її якість, коригує з практичним впровадженням, порівнює здобуті знання зі запланованими, а отже набуває здатності до самоконтролю, самооцінки, самоаналізу, самокорекції.

Основними принципами самоосвітньої діяльності в результаті професійного вдосконалення фахівців з питань моніторингу довкілля на всіх етапах є:

– вивчення теоретико-фундаментальної та науково-практичної літератури, яка включає питання методології організації наукових спостережень і досліджень, методіку здійснення комплексної оцінки довкілля, визначення індексів стану, впливу і розвитку систем;

– поєднання отриманих теоретичних знань з практичною діяльністю; поєднання самостійного навчання з колективними формами підвищення кваліфікації.

Основними формами самоосвіти є систематичне вивчення наукової літератури, виконання міжкурсових завдань, заняття на курсах підвищення кваліфікації, проходження стажування у науково-дослідних інститутах, державних установах чи на виробництві, виступи на конференціях чи семінарах.

За рахунок систематичного, планомірного і цілеспрямованого підходу у результаті самоосвіти фахівець з екології здобуває нові професійні компетентності, які вони застосовують у своїй практичній діяльності, здійснюють обмін за рахунок інформаційних технологій та розповсюджують у професійному колі.

5. Результати досліджень та їх обговорення

Підвищувати свій професійний рівень фахівці з екології можуть на тренінгах, семінарах, виставках, конференціях, практикумах. У курсовий період під час підвищення кваліфікації вони розпочинають проекти з розробки системи моніторингу довкілля для «Малої Батьківщини», які відображають регіональні екологічні проблеми компонентів довкілля, методи визначення їх стану, кризових явищ та шляхів розв'язання складних екологічних задач та збереження довкілля на конкретній території, і завершуються у післякурсний період навчання шляхом самоосвіти, саморозвитку, самоорганізації. Дана робота містить основні питання з моніторингу довкілля, моделювання і прогнозування стану довкілля, сталого розвитку суспільства, системного аналізу якості навколишнього середовища і виконується в результаті самоосвітньої діяльності.

Етапи підготовки курсової роботи з розробки системи моніторингу довкілля для «Малої Батьківщини» та їх зміст наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Етапи та зміст підготовки курсової роботи з розробки системи моніторингу довкілля для «Малої Батьківщини»

№ з/п	Етапи	Структурні компоненти	Змістовне наповнення
1	Камеральний	1. Вибір проблеми дослідження	вивчення екологічних проблем у довкіллі регіону, населеного пункту; виявлення джерел забруднення; аналіз нормативно-правових, літературних, статистичних та інформаційних джерел з даної проблематики
		2. Постановка мети та завдання дослідження	на основі поставленої мети сформулювати завдання, визначити об'єкти, суб'єкти, параметри моніторингових дослідження
2	Методологічний	1. Методи діагностики параметрів складових розробленої системи	опрацювання сучасних методик з визначення якісного стану компонентів довкілля, вибір нових методів та технічних засобів діагностики
3	Експериментальний	1. Розробка проекту мережі екологічного моніторингу	визначення місць спостережень (постів, пунктів), періодичність їх проведення; нанесення маршрутів спостережень на карту регіону або населеного пункту,
		2. Умови проведення дослідження	відбір та підготовка проб, проведення польових та лабораторних досліджень
		3. Інтерпретація результатів дослідження	статистична обробка отриманих результатів; оцінка екологічного стану досліджуваної території, використовуючи різні методики комплексної оцінки компонентів довкілля; визначення індикаторів стану, впливу та розвитку систем
4	Результативно-рекомендаційний	1. Етапи реалізації моніторингових досліджень	створення інформаційної бази для власного опису територіального об'єкту дослідження (еколого-географічний опис); моделювання та прогнозування стану довкілля
		2. Заходи реалізації програми	розробка практичних рекомендацій щодо покращення стану довкілля, його збереження; обґрунтування запропонованих природоохоронних технологій та заходів
		3. Критерії оцінки виконання запропонованих заходів	якісне поліпшення управлінських рішень в галузі охорони довкілля та раціонального природокористування; ефективність використання засобів спостережень за станом довкілля та антропогенним впливом на нього; функціонування єдиної інформаційно-аналітичної системи, що забезпечить можливість об'єднання всіх моніторингових даних окремого регіону чи населеного пункту

Вибір тематики курсової роботи буде здійснювати відповідно до спеціалізації фахівця, а отже може розглядатися стаціонарний, кризовий, виробничий та науковий моніторинг, як окремих компонентів довкілля, так і в цілому навколишнє природне середовище регіону. Також, важливим аспектом є вивчення сучасних інформаційних систем моніторингу довкілля, при цьому майбутні фахівці-екологи мають виявляти їх слабкі сторони, можливість об'єднання вузькоспеціалізованих систем у єдину інформаційну, для розробки алгоритму власних наукових досліджень і побудови системи моніторингу для вивчення просторово-географічного або виробничого об'єкту дослідження в науково-дослідницькій, практичній роботі фахівця.

Виконання курсової роботи, як форми самоосвіти у системі післядипломної освіти, сформує у фахівця здатність до самостійності, самовизначеності, самореалізації, самоуправління, саморозвитку, при цьому набутий професійний досвід стане джерелом освіти для його колег.

Професійне самовдосконалення є складовою моделі розвитку професійних компетентностей у фахівців з екології, зокрема аналітико-прогностичних,

організаційно-координаційних, науково-методичних, контрольно-оцінюючих, системно-дослідницько-прогнозуючих, що відображають здатність до системного аналізу складних екологічних задач, ефективного практичного впровадження природоохоронних заходів, уміння прогнозувати наслідки управлінських рішень у галузі екології, охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування.

6. Висновки

1. Проведений аналіз поняття «самоосвіта» дозволяє краще розуміти важливість його практичного застосування в системі післядипломної освіти фахівців екологічного спрямування та у професійній діяльності.

2. Охарактеризовано структурно-функціональну організацію самоосвіти, що сприяють зростанню професійних компетентностей у фахівців з екології, визначено основні принципи та форми самоосвітньої діяльності.

3. Розроблена структура підготовки курсової роботи з розробки системи моніторингу довкілля для «Малої Батьківщини» як форми самоосвіти у

міжкурсний період під час підвищення кваліфікації сприяє вдосконаленню професійних знань, умінь та

навичок у фахівців з екології, у тому числі з питань моніторингу.

Література

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. К.: Знання України, 2008. 819 с.
2. Вершловський С. Г. Система образования взрослых как объект прогнозирования // Человек и образование. 2010. № 1. С. 16–21.
3. Кочеток О. І. Педагогічні основи самовиховання. М., 1974. 276 с.
4. Тонконогая Е. П. Новые тенденции образования взрослых как социального института // Образование взрослых как социальный институт: тенденции развития и проблемы. СПб., 1997. С. 60–68.
5. Рувинский Л. И. Самовоспитание личности. М.: «Мысль», 1984. 140 с.
6. Астахова О. В. Компетентнісний підхід – об'єктивна необхідність професійної освіти // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання молоді». Ч. 2. К., 2012. С. 6–21.
7. Білецька Г. А. Тенденції і проблеми розвитку екологічної освіти // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2012. № 30. С. 300–306.
8. Журавська Н. С. Теорія і методика професійного навчання. Ніжин: Лисенко М.М., 2011. 208 с.
9. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 38-39. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
10. Палько Т. В. Реформування системи післядипломної педагогічної освіти в Україні: шляхи до євроінтеграції // ScienceRise. 2015. Т. 11, № 5 (16). С. 33–37. doi: 10.15587/2313-8416.2015.54801

Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Рідей Н.М.
Дата надходження рукопису 25.01.2018

Бордюг Наталія Сергіївна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, кафедра екологічної безпеки та економіки природокористування, Житомирський національний агроєкологічний університет, бульвар Старий, 7, м. Житомир, Україна, 10008
E-mail: natali-21@ukr.net

УДК 373.57. 048 (042.3)

DOI: 10.15587/2519-4984.2018.124570

МУЛЬТИКУЛЬТУРНА ОСВІТА ВЧИТЕЛІВ В ІТАЛІЇ

© **І. В. Ковалинська**

Стаття присвячена аналізу процесу мультикультурної підготовки педагогів в Італії. Метою даної роботи було проаналізувати навчальні програми університетів Італійської Республіки з метою виявлення дисциплін, які розвивають навички професійної діяльності та особистісного розвитку в глобалізованому світі. Було описано програми підготовки в Падуанському і Міланському університетах, що включають в себе модулі з крос-культурної комунікації, культурного різноманіття тощо. Перспективи дослідження передбачають вивчення і адаптацію мультикультурного досвіду Італії в освітній простір України

Ключові слова: мультикультурна освіта, освітній плюралізм, глобальне суспільство, міжкультурна комунікація, культурні цінності

1. Вступ

Поняття мультикультуралізму увійшло у науковий дискурс ще у 80-х роках минулого століття. Сьогодні його асоціюють із освітою етнічно гетерогенних груп на основі рівності освітніх можливостей і рівного доступу до освіти. Саме цей напрям є пріоритетним у розвитку європейської освіти, про що свідчать документи Ради Європи, Ради Міністрів Європи, зокрема визнання культурних відмінностей [1], протистояння расизму [2], створення умов для міжкультурного діалогу [3]. Усі вони наголошують на необхідності розвивати комунікативну компетентність, вчитися вбачати переваги в культурному різноманітті та формувати особистість учителя, вільну від упереджень та стереотипів, здатну транслювати

зразки не тільки власної, а й інших культур; що сприяє формуванню європейського культурного і освітнього простору.

2. Літературний огляд

Італія сьогодні є однією з найбільших європейських країн транзиту мігрантів та країною-реципієнтом міграції [4]. На сьогодні в Італії налічується до 5 мільйонів іммігрантів, що становить до 7,5 % населення [5], і кількість іммігрантів збільшується кожен день [6]. Однак, італійське законодавство і політика щодо іммігрантів все ще не усвідомлюють масштаби проблеми і не справляються з нею [7]. Безперечно, освіта має реагувати на ці глобалізаційні виклики, і освітяни Італії сьогодні намагаються ство-